

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
Кафедра філософії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету суспільних наук
проф. д.полт.н. Остапець Ю.О.
«09/03» 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Рівень вищої освіти: **Перший (бакалаврський)**

Галузь знань: **01 Освіта/Педагогіка**

Спеціальність: **013 Початкова освіта**

Освітня програма: **Початкова освіта**

Статус дисципліни: **вибіркова**

Мова навчання: **українська**

Ужгород 2023

Робоча програма навчальної дисципліни «Соціальні комунікації» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань **01 Освіта/Педагогіка** спеціальності **013 Початкова освіта** освітньої програми **Початкова освіта.**

Розробник: к. філос. н., доцент, доцент кафедри філософії Уляна МАРАСВА

Робочу програму розглянуто та затверджено на засідання кафедри філософії протокол № 12 від 28 червня 2023 р.

Завідувач кафедри д. філос. н., доцент Василь ЛЕВКУЛИЧ

Схвалено науково-методичною комісією факультету суспільних наук протокол № 8 від 29 червня 2023 р.

Голова науково-методичної комісії д. пед. н., доц. Олена ПОПАДИЧ

© Марасва У.М., 2023 рік

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2023 рік

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90	3	3
Кількість модулів – 1	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи – 3	5	5
	Лекції:	
	24	8
	Практичні (семінарські):	
	20	4
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: письмовий підсумковий контроль	Самостійна робота:	
	46	78

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Соціальні комунікації» – це курс, який ознайомлює студентів з предметом, об'єктом, функціями, науковим статусом соціальних комунікацій, їх ролі у сучасному світі, дає розуміння сутності і призначення комунікації як фундаментальної властивості людини, здатності до взаємодії, спілкуванні і взаєморозуміння з іншими.

Мета курсу – сформулювати базові уявлення про феномен комунікації, основні напрямки загальної теорії комунікації та дослідження конкретних форм і засобів комунікації в сучасній культурі, визначити основні поняття та моделі комунікації, а також комунікаційні практики в інформаційному суспільстві.

У світлі розвитку інформаційних технологій, даний курс розкриває специфіку технологій соціальних комунікацій, використання яких в сучасному світі призводить до появи реклами, тролінгу, маніпуляції свідомістю та пропаганди як методів блокування раціональності. Тому ознайомлення студентів з новими технологіями соціокомунікативного інжинірингу формує здатність до критичного переосмислення отриманої інформації із ЗМІ та аудіо-візуальних засобів комунікації.

Курс «Соціальні комунікації» вивчає та аналізує соціальну комунікацію крізь призму міждисциплінарного дослідження, у синтезі філософії, психології, лінгвістики, політології, культурології; формує у студентів поняття м'яких навичок (soft skills), які протиставляються жорстким – спеціальним вузькопрофесійним навичкам (hard skills – професійним компетенціям).

Основними завданням курсу є:

- ✓ визначити роль спілкування і комунікації у розвитку цивілізації;
- ✓ дати загальні ознаки соціальної комунікації як сфери наукового знання;
- ✓ окреслити основні напрямки і теорії соціальної комунікації;
- ✓ розкрити соціально-комунікативні практики в сучасному суспільстві із застосування інформаційних технологій;
- ✓ визначити проблеми міжкультурної комунікації у сучасному світі;
- ✓ підвести студентів до усвідомлення практичного значення соціальних комунікацій для професійного зростання.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 7. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.

ЗК 8. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Спеціальні (фахові):

СК 1. Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово.

СК 2. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати відкриті ресурси, інформаційно-комунікаційні та цифрові технології, оперувати ними в професійній діяльності.

СК 4. Здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та партнерську взаємодію з батьками, іншими учасниками освітнього процесу, формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організовувати їхню пізнавальну діяльність.

СК 8. Здатність до збору, інтерпретації, узагальнення та застосування даних у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності до формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.

СК 12. Здатність доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, власний досвід та реалізувати їх на засадах партнерської взаємодії в умовах початкової школи.

СК 13. Здатність працювати в полікультурному середовищі.

СК 14. Здатність працювати з проблемними дітьми, схильними до девіантної поведінки.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Засвоєнню знань з навчальної дисципліни «Соціальні комунікації» передуює ряд дисциплін, прослуханих студентами на попередніх курсах: «Історія та культура України», «Полікультурна освіта», «Філософія», «Сучасні інформаційні технології».

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Початкова освіта», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання:

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Організовувати монологічну, діалогічну та полілогічну форми спілкування з молодшими школярами, батьками, іншими учасниками освітнього процесу, представниками громади, поважаючи права людини та суспільні цінності, формувати судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.	ПРН 1
Критично оцінювати достовірність та надійність інформаційних джерел, дотримуватися юридичних та етичних вимог щодо використання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у перебігу педагогічної діяльності в початковій школі.	ПРН 3
Організовувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу початкової школи, використовувати практики самозбереження психічного здоров'я, усвідомленого емоційного реагування.	ПРН 8
Використовувати основні техніки спілкування з дорослими людьми, різні форми та засоби комунікації з батьками, колегами, іншими фахівцями з метою підтримки здобувачів у освітньому процесі початкової школи, керувати педагогічним і професійним розвитком осіб та груп.	ПРН 16
Ефективно працювати в полікультурному освітньому середовищі.	ПРН 17

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Соціальні комунікації»

Очікувані результати навчання	Шифр ПРН
Демонструвати знання, вміння і навички монологу та діалогу у спілкування з дітьми та дорослими; використовувати комунікативні навички для професійної роботи; вміти логічно викласти власну позицію у проблемних ситуаціях; застосовувати творчий підхід до вирішення поставлених завдань.	ПРН 1
Розуміти особливості соціокомунікативних технологій та їх вплив на свідомість людини; застосовувати загальнонаукові методологічні принципи пізнавальної діяльності при роботі із інформаційними ресурсами; критично осмислювати отриману	ПРН 3

інформацію із аудіо-візуальних комунікаційних технологій; верифікувати отриману інформацію із джерел.	
Організувати професійну комунікацію на принципах інтеракції; уміти лаконічно доводити думку з приводу актуальних питань, зокрема, застосовувати комунікацію у професійному консультуванні; розуміти сенс комунікації та її емоційний вплив на учасників комунікаційного процесу.	ПРН 8
Володіти основними стратегіями та тактиками комунікації; застосовувати комунікативні навички для доведення своєї позиції у спілкуванні з дітьми та дорослими, у професійному середовищі, застосовувати соціально-комунікативні технології для керування професійними проєктами.	ПРН 16
Знати особливості міжкультурної взаємодії у комунікації; доносити власну позицію чітко і зрозуміло з урахуванням культурної специфіки; застосовувати набуті знання міжкультурної комунікації, ділового етикету та особливостей ведення діалогу і дискурсу; демонструвати соціально-комунікативні навички на конференціях в межах творчого міжкультурного співробітництва.	ПРН 17

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є:

- залік;
- стандартизовані тести;
- реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

У процесі викладання навчальної дисципліни «Соціальні комунікації» передбачене застосування як академічних, традиційних, так і проблемно-орієнтованих, інноваційних інтерактивних навчальних технологій. У процесі виконання студентом самостійної роботи перевага надається ініціативному самонавчанню, що дозволяє студенту в межах загальних тем обирати і досліджувати проблемні питання за інтересами.

При викладанні дисципліни «Соціальні комунікації» застосовувалися як традиційні, так і інноваційні та інтерактивні форми занять: проблемна лекція, лекція-конференція, семінар-дискусія, семінар-конференція. Метою таких форм навчання є формування та удосконалення: навиків творчого осмислення інформації та креативних підходів до її презентації; вміння правильно

висловлюватися й аргументувати власну думку; здатності до конструктивного діалогу; критичного мислення, особистісних характеристик (толерантність, комунікабельність, повага до альтернативної думки) тощо.

Перевірка рівня навчальних досягнень студентів з дисципліни «Соціальні комунікації» здійснюється на основі результатів **поточного, модульного та підсумкового (залік) контролів.**

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

За умов кредитної технології навчання контроль успішності студентів поділяється на:

- **поточний контроль**, який здійснюється викладачем безпосередньо в ході вивчення дисципліни на лекціях (фронтальне опитування), практичних заняттях (усний, письмовий, комбінований, тестовий, практичний, презентація).

Оцінюються:

- усні відповіді на семінарських заняттях;
- активність у дискусіях, вміння аргументувати власну позицію;
- виконання практичних завдань;
- контрольні тестування;
- підготовка усних доповідей;
- підготовка презентації та її захист.

Максимальна оцінка поточного контролю становить 60 балів.

- **модульний контроль успішності**, який здійснюється з метою оцінки рівня засвоєння студентом програми навчальної дисципліни (письмове тестування).
- **підсумковий семестровий контроль**: 100 % семестрової оцінки. За умови успішного виконання у визначені терміни усіх форм роботи протягом вивчення дисципліни студент отримує залік шляхом накопичення балів (автоматично).

Форма підсумкового семестрового контролю: залік.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточне оцінювання та самостійна робота										Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	40	100

6	6	6	6	6	6	6	6	6	6		
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	--	--

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1	
	Кількість	Максимальна кількість балів
Практичні (семінарські) заняття	10	40
Комп'ютерне тестування при тематичному оцінюванні	1	5
Письмове тестування при тематичному оцінюванні	1	5
Презентація	1	5
Реферат	-	5
Модульна контрольна робота	1	40
Разом		100

Максимальна оцінка з підсумкового (семестрового) контролю становить 100 балів. Бали, отримані студентом, конвертуються в підсумкову оцінку з дисципліни у відповідності до шкали оцінювання.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		

64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

«відмінно»	студент міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок
«добре»	студент добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного
	студент в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо

«задовільно»	відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю
«незадовільно»	студент не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6. 1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Історія філософських антропологічних учень

Тема 1. Соціальна комунікація як наука та навчальна дисципліна. Теоретико-методологічні засади теорії комунікації. Поняття «соціальні комунікації» як явище. Передумови виникнення та етапи розвитку соціальних комунікацій. Ознаки соціальної комунікації. Основні концепції «соціальних комунікацій». Етапи розвитку соціальних комунікацій. Школи і напрями соціальної комунікації. Функції соціальних комунікацій.

Тема 2. Головні компоненти комунікаційного процесу. Комунікація, її особливості. Комунікація в сучасному світі: особливості і функції. Форми комунікації. Елементарна схема комунікації. Поняття хронотопу. Генетичний, психічний і соціальний хронотоп. Вербальна (мова: усна письмова) і невербальна (жести, міміка, хода і постава) комунікація. Комунікація у сфері соціогуманітарних наук.

Тема 3. Людина – культура – комунікація. Соціальні ознаки комунікації. Антропологічні і соціокультурні передумови виникнення і розвитку комунікації. Мова та її функції. Форми мовної комунікації, їх характеристика. Свідомість і мова. Комунікація в сучасному світі: особливості і функції.

Тема 4. Генеза та основні етапи розвитку комунікації. Спілкування і комунікація у розвитку цивілізації. Перші усні і письмові джерела комунікації (писемність, книгодрукування, комп'ютеризація). Церква і соціальні комунікації (від Середньовіччя до сучасності). Вплив інформаційних технологій на розвиток комунікації: позитивні і негативні риси.

Тема 5. Структурні моделі комунікації. Моделі комунікації. Лінійна модель (модель Аристотеля, Г. Лассвела, К.Шеннона-У.Уівера, Р. Якобсона). Нелінійна модель (модель В.Шрамма, Ч. Осгуда).

Тема 6. Соціально-комунікативні практики в сучасному світі. Комунікативні практики у суспільстві. Види, рівні та різновиди соціальної комунікації. Комунікативні стратегії. Проблема дискурсу в комунікативній філософії. Мова і дискурс. Інформація, кодування і розкодування. Проблема смислу у соціальних комунікаціях. Діалог як проблема філософії і науки. Імператив, маніпуляція і діалог як типи спілкування.

Тема 7. Інформаційні технології та їх вплив на соціальну комунікацію. Поняття інформаційного суспільства. Основні підходи до розуміння інформаційного суспільства. Особливості сучасних інформаційно-комунікативних технологій. ЗМІ, інтернет, соціальні мережі та аудіо-візуальні

засоби як форми соціалізації. Віртуальна реальність і віртуальний комунікативний простір.

Тема 8. Соціально-комунікативний інжиніринг. Особливості соціокомунікативного інжинірингу. Технологічний інструментарій соціально-комунікативного інжинірингу. Соціально-комунікаційні технології і їх втручання в свідомість особистості. Реклама, тролінг, пропаганда та технології маніпулятивних дій як методи блокування раціональності.

Тема 9. Різновиди спеціалізованих комунікацій. Соціальна комунікація в професійній діяльності. Комунікації в організаціях, політична комунікація, публічна комунікація. Комунікація в діловому етикеті.

Тема 10. Міжкультурна комунікація. Міжкультурна комунікація як необхідна умова глобалізації. Сутність етнічного складники в міжкультурній комунікації. Міжкультурні стилі та особливості комунікативної поведінки. Типи сприйняття міжкультурних відмінностей.

6.2 Структура навчальної дисципліни

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
лекції		Практичні (семінарські)	лабораторні	Індивідуальна робота	Самостійна робота	
Модуль 1. Історія філософських антропологічних учень						
Тема 1. Соціальна комунікація як наука та навчальна дисципліна	10	4	2			4
Тема 2. Головні компоненти комунікаційного процесу	8	2	2			4
Тема 3. Людина – культура – комунікація	11	4	2			5
Тема 4. Генеза та основні етапи розвитку комунікації	9	2	2			5
Тема 5. Структурні моделі комунікації	8	2	2			4
Тема 6. Соціально-комунікативні практики в сучасному світі	9	2	2			5

Тема 7. Інформаційні технології та їх вплив на соціальну комунікацію	9	2	2			5
Тема 8. Соціально-комунікативний інжиніринг	9	2	2			5
Тема 9. Різновиди спеціалізованих комунікацій	9	2	2			5
Тема 10. Міжкультурна комунікація	8	2	2			4
Разом за модуль	90	24	20			46
Разом за семестр	90	24	20			46

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
		лекції	Практичні (семінарські)	лабораторні	Індивідуальна робота	Самостійна робота
Модуль 1. Історія філософських антропологічних учень						
Тема 1. Соціальна комунікація як наука та навчальна дисципліна	10	1	1			8
Тема 2. Головні компоненти комунікаційного процесу	9	1				8
Тема 3. Людина – культура – комунікація	9	1				8
Тема 4. Генеза та основні етапи розвитку комунікації	9		1			8
Тема 5. Структурні моделі комунікації	9	1				8
Тема 6. Соціально-комунікативні практики в сучасному світі	9	1				8
Тема 7. Інформаційні технології та їх вплив на соціальну комунікацію	9	1				8
Тема 8. Соціально-комунікативний інжиніринг	9	1				8

Тема 9. Різновиди спеціалізованих комунікацій	9		1			8
Тема 10. Міжкультурна комунікація	8	1	1			6
Разом за модуль	90	8	4			78
Разом за семестр	90	8	4			78

6.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Соціальна комунікація як наука та навчальна дисципліна	2	1
2	Головні компоненти комунікаційного процесу	2	-
3	Людина – культура – комунікація	2	-
4	Генеза та основні етапи розвитку комунікації	2	1
5	Структурні моделі комунікації	2	-
6	Соціально-комунікативні практики в сучасному світі	2	-
7	Інформаційні технології та їх вплив на соціальну комунікацію	2	
8	Соціально-комунікативний інжиніринг	2	-
9	Різновиди спеціалізованих комунікацій	2	1
10	Міжкультурна комунікація	2	1
	Всього	20	4

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Соціальна комунікація як наука та навчальна дисципліна	4	8
2	Головні компоненти комунікаційного процесу	4	8
3	Людина – культура – комунікація	5	8
4	Генеза та основні етапи розвитку комунікації	5	8
5	Структурні моделі комунікації	4	8
6	Соціально-комунікативні практики в сучасному світі	5	8

7	Інформаційні технології та їх вплив на соціальну комунікацію	5	8
8	Соціально-комунікативний інжиніринг	5	8
9	Різновиди спеціалізованих комунікацій	5	8
10	Міжкультурна комунікація	4	6
	Всього	46	78

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Навчальна дисципліна «Соціальні комунікації» частково передбачає комп'ютерне тестування. Тестування здійснюється в системі Moodle. Тому для успішного оволодіння змістовим обсягом компонент програми використовуються спеціалізовані кабінети, обладнані мультимедійними пристроями та Wi-fi мережею.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Загороднова В. Ф. Основи міжкультурної комунікації: Навч. посібник. Бердянськ: БДПУ, 2018. 314 с.
2. Квіт Сергій. Масові комунікації. 2-е вид. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2018. 352 с.
3. Конспект лекцій з дисципліни «Соціальні комунікації в управлінні» для студентів всіх спеціальностей / Укладач: К.Ю. Богомаз. Дніпродзержинськ, ДДТУ, 2016. 84 с.
4. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація: Навчальний посібник. К.: ВЦ «Академія», 2012. 288 с.
5. Прудникова О. В. Філософія інформаційної культури : навч. посіб. Харків : Право, 2017. 328 с.
6. Семенюк О. А., Паращук В. Ю. Основи теорії мовної комунікації: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2010. 240 с.
7. Ситник О. С. Культурна антропологія: походження людини і суспільства : посіб. для студ. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2012. 179 с.
8. Холод О. М. Комунікаційні технології : підручник. К.: ЦУЛ, 2013. 212 с.
9. Холод О. М. Теорія та історія соціальних комунікацій : курс лекцій. К. : КиМУ, 2013. 232 с.

Допоміжна література

1. Бойченко М. І. Філософсько-правові аспекти соціальної комунікації за доби глобалізації: універсальне та партикулярне, системне та інституційне. Державно-правове регулювання суспільних відносин в умовах глобалізаційних викликів: вітчизняні та міжнародні реалії: Монографія / Київський університет права НАН України, за заг. ред. проф. Ю. Л. Бошицького. К.: Талком, 2019. 804 с. С. 17-48.
2. Дзьобань О. П., Жданенко С. Б. Віртуальні комунікації: роль й місце у сучасному світі // Правова інформатика. № 2 (46), 2015. С. 9-16.
3. Єрмоленко Світлана. Засоби масової комунікації і мовна свідомість // Культура слова. № 79. 2013. С. 123-125.
4. Культуротворчі виміри людини в сучасному універсумі: колект. монографія / І. В. Вернудіна, В. П. Драпогуз, Т. К. Гуменюк, Л. П. Саракун та ін.; за ред. М. М. Бровка. Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. 380 с.
5. Матюшина І. І. Дві теорії комунікативної дії: Ю. Габермас і М. Попович // Актуальні проблеми філософії та соціології: Науково-практичний журнал. Одеса, 2017. Вип. 20. С. 67-70.
6. Пирожков С. І., Хамітов Н. В. Цивілізаційна суб'єктність України: від потенцій до нового світогляду і буття людини: монографія. К.: «Видавництво «Наукова думка» НАН України», 2020. 256 с.
7. Різун В. Соціальні комунікації як інженерне вчення, або соціальні комунікації в системі соціального інжинірингу (соціальної інженерії) // Комунікація. № 2. 2012. С. 8-18.
8. Трансформація сучасного освітнього простору: кол. моногр. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2020. 244 с.
9. Тюріна Т. Г. Криза духовності сучасного суспільства: реалії і шляхи виходу (ноосферний підхід) // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2018. Вип. 5. С. 214-223.
10. Філософський словник соціальних термінів / В. П. Андрущенко, М. І. Бойченко, М. І. Михальченко, ін. Харків : «Корвін», 2002. 672 с.
11. Філософський енциклопедичний словник / За ред. В. І. Шинкарука та ін. Інститут філософії ім. Г. Сковороди НАНУ. К.: «Абрис», 2002. 742 с.
12. Філософський словник соціальних термінів / В. П. Андрущенко, М. І. Бойченко, М. І. Михальченко, Т. В. Андрущенко. 3-є вид., доповнене. Харків : «Р.И.Ф.», 2005. 670 с.
13. Філософія: терміни і поняття: Навчальний енциклопедичний словник / Під редакцією В. Л. Петрушенка. Львів: «Новий світ-2000», 2020. 492 с.
14. Хамітов Н. В. Самотність у людському бутті. Досвід метаантропології. К.: КНТ, 2017.
15. Хамітов Назіп Філософія цивілізаційного проекту України: людина та її гідна самореалізація як мета і умова поступу // Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2017. Вип. 4 (90). С. 71-89.

16. Холод О. М. Соціальний інжиніринг і соціальні комунікації: порівняльний аналіз // Український інформаційний простір : наук. журнал Число 3. К.: КНУКіМ, 2014. С. 202-208.
17. Штанько В. І. Віртуальний комунікативний простір і проблеми самоідентифікації особистості // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Теорія культури і філософія науки. 2012. № 1029(1), Вип. 47. С. 5-12.
18. Tremblay G. From Marshall McLuhan to Harold Innis, or From the global village to the world empire // Canadian Journal of Communication. 2014. Vol. 37. N 4.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Велика Українська Енциклопедія
URL: <https://vue.gov.ua>
2. PSYLIB. ПЕРІОДИЧНІ РЕСУРСИ
URL: <https://psylib.org.ua/books/index.htm#fil>
3. Perseus Digital Library <http://www.perseus.tufts.edu>
4. Каталог посилань на ресурси Інтернет «Навчальні дисципліни»
URL: http://library.vspu.edu.ua/html/posilan_disciplini.html
5. Електронний каталог наукової бібліотеки НАКККіМ
URL: http://library.nakkkim.edu.ua:8080/libr/TopicDescription?topic_id=438
6. Основи теорії мовної комунікації: навч. посібник
URL: <https://studfile.net/preview/7825423/>